

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Թ. ՏՈՒՅԱՆ

ԻՆՉՊԵՍ
ՄԺԱԿԵԼ ՀՈՂԸ,
ՎՈՐ ՉԱՏ ԲԵՐՔ ՏԱ

ՊԵՏՂԱՏ—1930—ՅԵՐԵՎԱՆ

2321

631, 51

ԻՆՉՊԵՍ ՄՇԱԿԵԼ ՀՈՂԸ,
ՎՈՐ ՇԱՏ ԲԵՐՔ ՏԱ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1930

Հրատարակչ. № 1219.

Գրառես. № 3093 (բ) Պատվեր № 250 Տիրաժ 5000

Պետհրատի Յերկրորդ Տպարան Յերևանում.

ԻՆՉՊԵՍ ՄՇԱԿԵԼ ՇՈՂԸ, ՎՈՐ ԼԱՎ ԲԵՐՔ ՏԱ

Հայտնի չե, վոր հողն իր մեջ ունի բուսի համար բոլոր անհրաժեշտ և ոգտակար աննդանութեքը: Սակայն նյութերը հողի մեջ գտնվում են անպիսի վիճակում, վոր բուսը նրանց կամ չի կարողանում կամ դժվարությամբ և ընդունում և յուրացնում: Հողը պետք և այնպես մշակել և բույսի համար անհրաժեշտ աննդարար նյութերն այնպիսի դրության մեջ դնել, վորպեսզի բուսը հնարավորութիւն ունենա այդ աննդանութեքը հեշտությամբ յուրացնել: Բացի այդ հողագործը հողը պիտի այնպես մշակի, վորպեսզի հողն իր այդ հասկութիւնները չկորցնի, ու իր կնձկային կազմութիւնը պահպանի:

Հողագործութիւն վեր աշխատանքն և, վոր նպատառում և հողի այդպիսի դրութիւն պահպանութիւն ու ստանալուն:

Այդ՝ հողի մշակութիւնն և, գլխավորապես ցելը, վորով պահպանվում և հողի կնձկային կազմութիւնը և նպատառում և նրա բերքատվութիւն բարձրացմանը:

Ո Ս Վ Յ Ն

Սե ցել ե կոչվում ախ ցելը, յերբ հողը վարում ենք աշնանից և ամբողջ ձմեռը, դարունն ու ամառը, մինչև ցախելը, ախ մշակում ենք յերեսից և աշխատում հողը պահել փխրուն վիճակում և մոլախոտերից ազատ:

Մեր պայմաններում յերբ արտերը գոմարով պարարտացնելու հնարավորութիւնն չկա, պետք ե աշնան ցորենին հաջորդող բույսի բերքը հավաքելուց անմիջապէս հետո արտը վարել բազմախոփանի գութանով՝ 1 $\frac{1}{2}$ —2 վերջոկ խորութեամբ: Այս ձևի վարն ունի ախ նշանակութիւնը, վոր մոլախոտի, խոզանի կամ նախորդ բույսի մնացորդները շատ խորը չընկնելով հողի մէջ՝ արագ են փստում:

Հետո յերկրորդ անգամ 3—4 վերջոկ խորութեամբ վարում են աշնանը և ապապետ առանց փոցխելու թողնում ամբողջ ձմեռը: Յեթե հնարավորութիւնն չկա յերկու անգամ վարելու, ապա դեպքում պահանջած խորութեամբ վարում են միայն աշնանը և առանց փոցխելու թողնում մինչև գարուն:

Գարնանը, հողը չորանալուց հետո, տեղը փոցխում են, ապա յերկխոփանի գութանով կամ արորով միջանի անգամ կրկնավար անում:

Այս բոլոր աշխատանքները կատարում են

այնպիսի ժամանակ և այնպես, վոր հողը մոլախոտերից ազատ լինի և, ըստ հնարավորութեան, մշտապես պահպանի իր մակերեսի փխրունութեանը: Դրա համար, նախժ յեղանակին, հողի հատկութեանը, նրա վրա աճած մոլախոտերի դրութեանը, պիտի ցելը կամ փոցլսել կամ վարել լերկխոփանի դութանով ու արորով: Այս բոլորը կախված կլինի նրանից, թե վորքան ամուր և հողը, և թե վորքան հաճախ նրա վրա լերկան են դալիս մոլախոտեր: Գլխավոր պայմանն այն և, վոր հողի վերի շերտը միշտ փրկուն վիճակում լինի:

Հաճախ հողագործը հնարավորութեան չի ունենում աշնան ցանքի համար իր հողը աշնանից վարել: Այդ դեպքում նա այդ աշխատանքը պիտի անի վաղ գարնանը, հենց վոր ձյունը կը հալվի և հողը կհորանա:

ԳՐԲՆԱՆ ՎԱՂ ՁԵԼ

Վաղ ցել կոչվում է այն ցելը, վորն արվում է վաղ գարնանը՝ ապրիլին, յերբ հողը վարում ու պատրաստում են աշնան ցանքի համար: Այդպիսի ցելը կոչվում է նաև ապրիլյան ցել. կա նաև մայիսյան ու հունիսյան ցել:

Ի՞նչ առավելութեաններ ունի գարնան վաղ

ցելը տարվա մյուս լեղանակներին արած ցելերի նկատմամբ:

Գարնան վաղ կամ ապրիլյան ցելը ալն առավելութուններն ունի, վոր արտը, մինչև աշնան ցանքսը, լերկար ժամանակ ե մնում վարած: Այդ ժամանակամիջոցում հողի մեջ գտնուված բույսի մնացորդները, ինչպես նաև գոմաղբը (յեթե հողը պարարտացված ե գոմաղբով), լերկար ժամանակ մնալով հողի մեջ, լավ են փտում: Իսկ յեթե վարի և ցանքսի միջև լեղած ժամանակը կարճ ե, ապա այդ հողը ցանքս առնելու համար պատրաստ չե:

Բացի այդ զանազան մոլախոտերի սերմերն ել միաժամանակ չեն ծլում ու աճում: Նրանք չափազանց շատ են ու բազմատեսակ: Յերբ վարի ու ցանքսի միջև լեղած ժամանակը կարճ ե լինում, այդ մոլախոտերից շատերը չեն ծլում, մնում են հողի մեջ և սկսում են ծլել ու աճել ցանված կուլտուրական բույսերի հետ: Դրա համար ել մայիսին կամ հունիսին արած ցելի ցանքերը մոլախոտերով առատ են լինում: Բացի այդ, մոլախոտերի սերմերն ընկնելով մշակված հողի մեջ՝ աճում են առատորեն, հողից խլում են մեծ քանակութամբ սնունդ և արգելք հանդիսանում կուլտուրական բույսերի բնական աճման:

Վաղ ցելի ժամանակն, ընդհանրապես, հնա-

բախտութիւնն կա, մինչև ցանքը, կովել մոլա-
խոտերի դեմ, նրանց քաղհանել զանազան փոց-
խերով, բրիչներով: Բացի ալդ, յեթե արտում
մինչև ցանքը մոլախոտեր են մնացած լինում,
յեթե ցանված կուլտուրական բույսերի հետ են
աճում, նրանք բավականին ջուր են կլանում-
գոյորշիացնում: Մեր յերկրում, վոր առանց
այն ել արևոտ և չոր յերկիր ե և քամիներով
առատ, ահա կլիմայական այս պայմաններն
եւ իրենց հերթին ավելի յեն նպաստում մեր
հողերից շատ ջուր գոյորշիանալուն: Իսկ
մենք գիտենք, թե ջուրը վորքան մեծ նշա-
նակութիւն ունի կուլտուրական բույսերի հա-
մար:

Հետադասութիւնը ցույց ե տվել, վոր մո-
լախոտերը մի հեկտար հողից գոյորշիացնում են
քառասուն հազար տակառ ջուր:

Ուրեմն, մի տրտում վճրքան մոլախոտեր
պետք ե լինեն, վորպեսզի այդ քանակութեամբ
ջուր կլանեն, իսկ հողից խլեն սնունդը:

Մի գլուղատնտես հաշվել ե, վոր Մոսկվա-
յի նահանգի ամբողջ Վոյովոլամսկ գավառի գլու-
ղացիների արտերում չմաքրված սերմի հետ ա-
մեն տարի ցանվում ե 6000 ցենտներ (36.000
փութ) մոլախոտերի սերմ, կամ յուրաքանչյուր
հեկտարին 12 կիլոգրամ: Իսկ վճրքան սերմ ե

ընկնում ցանքի մեջ արտերի և նրանց միջնակ-
ների վրա բուսած մուլխոտերից:

Դրա համար գարնան վաղ ցելը հողի մա-
կերեսալին մշակության հետ միաժամանակ հողը
պահպանում է վոչ միայն նրա մեջ գտնված ջրա-
լին պաշարի գոլորշիացումից, այլև նրան ազա-
տում է մուլխոտերից, վորոնք, ինչպես ասա-
ցինք, հողից խլում են մեծ քանակությամբ ջուր
և սնունդ և իջեցնում են հողի բերքատվութունը:

Փորձադաշտերում տարվա զանազան լեղա-
նակներում ցելերի վրա կատարված ցանքերը
տվել են հետևյալ արդյունքները:

Աշնան վարը, ապա նույն արտի և դարնան
կրկնավարը և հետագա խնամված ցելը մի հեկ-
տարին տվել են $18 \frac{1}{2}$ ցենտներ ցորեն: Գար-
նան վաղ ցելը—ապրիլյան ցելը տվել է 18 ցենտ-
ներ, իսկ հունիսին արած ցելը՝ ընդամենը 12
ցենտներ:

Այս թվերը ցույց են տալիս, թե բերքա-
տվության բարձրացման տեսակետից վորպիսի
խոշոր նշանակութուն ունի գարնան վաղ ցելը:

Յ Ա Ն Ա Ժ Յ Ե Լ

Յերբ հողը վարած է մշակված է աշնանից,
ինչ կասկած, վոր միանգամայն ձեռնաու չե ալդ
հողը մինչև աշնան ցանքսը թողնել առանց ոգ-

տագործելու: Այդ դեպքում շատ հաճախ այդպիսի հողում ցանում են միասյա այնպիսի բույս, վոր կարելի լինի մինչև աշնան ցանքը քաղել:

Այդպիսի ցելում մեր պայմաններում կարելի չե ցանել վիկ, մաշ, վաղահաս շաքարեղ բույսեր:

Այդպիսի ցելը կոչվում է ցամաժ ցել:

Դրա համար աշնանը վաղած հողը պարնանը շատ շուտ, հենց վոր հողը չորանում է, կըրկին վարում են յերկխոփանի գութանով, փոցխում են և վիկ կամ մաշ ցանում:

Վիկը կամ մաշը մինչև մայիսի 1-ը պիտի ցանված լինի, վորպեսզի կարելի լինի հնձել հունիսի վերջերին: Բերքը հավաքելուց հետո արտը վարում են $1\frac{1}{2}$ —2 վերշոկ խորությամբ ու փոցխում, վորպեսզի վիկի կամ մաշի արմատները և այլ մնացորդները լավ փակն: Հետո աշնան ցանքից յերկու-երեք շաբաթ առաջ հողը կըկին վարում են 3—4 վերշոկ խորությամբ, առաջ փոցխում, վորից հետո նա արդեն ցանքի համար պատրաստ է:

Լիննուսկանի փորձադաշտը, վոր միջանի տարի լի, ինչ փորձեր և անում զանազան ցելերի վրա, հետևյալ արդյունքն է տալիս:

Գարնան վաղ ցելը հերկվել է ապրիլի 17-ին: Ամառվա ընթացքում չորս խոփանի գութանով

յերկու անգամ յերեսանց վարված ե՛կեղևհատման և մոլախոտերը փոշնչացնելու համար:

Կարտոֆիլի ցելը հերկվել ե ապրիլի 20-ին, զիգ.զագ փոցխով մեկ անգամ փոցխելուց հետո ապրիլի 27-ին տնկվել ե Իմիրխան դուղի «կարճաքլոք» վաղահաս կարտոֆիլ: Մեկ անգամ թոխիներով փխրեցրել են, մեկ անգամ բուկը տվել և մեկ անգամ ել ջրել: Կարտոֆիլը հավաքել են հուլիսի 30-ին:

Վիկի ցելը հերկվել ե ապրիլի 20-ին, մեկ յերես փոցխելուց հետո ապրիլի 24-ին ցանել են վիկը: Միլերը յերևացել են մայիսի 12 ին, ծաղկել ե հուլիսի 28-ին և քաղվել հուլիսի 30-ին:

Հուլիսյան ցելը հերկվել ե մոտ յերկուսուկես ամիս ավելի ուշ, քան առաջին յերկու ցելը: Այդ հողամասի վրա մինչև հուլիսի 12-ը վոշ մի աշխատանք չի տարվել: Մնացել ե անխնամ, ինչպես գյուղացիք են թողնում: Միայն հուլիսի 12-ին խոտը քաղել են և հուլիսի 30-ին վարել:

Աշնան ցանքսը բոլոր հողերի վրա կատարվել ե միևնույն ուր՝ սեպտեմբեր ամսին:

Խնչ արդյունք ենք ստացել այդ ցելերից:

Գարնան վաղ ցելի մի հեկտարից ստացվել ե 22,5 ցենտներ:

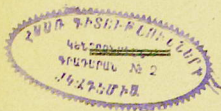
հարտոֆիլի ցելի մի հեկտարից—21,5 ցենտներ:

Վիկի ցելի մեկ հեկտարից—17,5 ցենտներ:

Իսկ հուլիսյան ցելի մեկ հեկտարից—16,3 ցենտներ:

Գարնան վաղ ցելը, համեմատած հուլիսյան ցելի հետ, մի հեկտարին ավել է 6,2 ցենտներ ավելի, իսկ ցանած ցելերը՝ առաջինը 5,2 ցենտներ, իսկ լերկրորդը 1,2 ցենտներ ավելի:

Այս թվերն ապացուցում են, թե վորջան մեծ նշանակութուն ունեն ցելերը, նամանավանդ գարնան վաղ ցելը:

A
4110

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0038870

[024]

A $\frac{I}{4110}$

ԳԻՆԸ 3 ԿՈՊ. Մ. (1/3 մասնակ)

Դ. ԴՈՄԻՆ

Какая нужна обработка земли для
получения большего урожая

Госиздат ССР Армении
Эривань — 1930